

Regjeringens tja til EØS

Nei til EU

SKRIFTSERIEN 1-02

En gjennomgang av regjeringens EØS-melding (St.meld.nr. 27 (2001-2002) – Om EØS-samarbeidet 1994-2001). Av **Dag Seierstad**

Dag Seierstad:

Regjeringens tja til EØS

En gjennomgang av regjeringens EØS-melding (St.meld.nr. 27
(2001-2002) – Om EØS-samarbeidet 1994-2001)

© 2002 Nei til EU / Dag Seierstad
Trykk: BK Grafisk AS
Printed in Norway
ISSN 0806-8224

Opplag 3 000

Flere hefter kan bestilles fra:
Nei til EU
Arbeidersamfunnets plass 1
0181 Oslo

Telefon: 23 35 45 80
Telefaks: 23 35 45 85
E-post: neitileu@neitileu.no
<http://www.neitileu.no/>

Innhold

1. Regjeringens sammenfatning	4
2. EØS-avtalen	5
3. Til gjensidig nytte?	3
4. Betydningen for norsk økonomi	8
5. Tre prosent toll på fisk	11
6. En annen EØS-avtale enn den Stortinget godkjente i 1992?	11
7. Gassmarkedsdirektivet	12
8. Bedre forutsigbarhet for næringslivet?	13
9. Positiv for distriktene?	14
10. Handlefrihet i distriktpolitikken?	14
11. Den graderte arbeidsgiveravgiften	15
12. Offentlige innkjøp	16
13. Et høyt beskyttelsesnivå?	17
14. Er miljøstandardene hevet ?	18
15. Tryggere mat?	20
16. Strengere enn EU om genmat	22
17. Patent på liv?	23
18. Tynt om arbeidslivet	23
19. Sosial dumping?	25
20. Er ESA strengere enn EU-kommisjonen?	26
21. Norge og Lisboa-strategien	26
22. Nøkternt om ØMU	27
23. EØS-prosessen i Norge	27
24. Kan EØS-prosessen forbedres?	29
25. Der stortingsmeldingen har rett	29
Studieplan	31

1. Regjeringens sammenfatning

Stortinget har bedt om å få en årlig EØS-melding fra regjeringen. Den første meldingen ble lagt fram i april 2002, St.meld.nr. 27 (2001-2002) – «Om EØS-samarbeidet 1994-2001» og tar for seg hele perioden fra 1994 til 2001. (Alle sidetall viser til denne stortingsmeldingen.)

Regjeringen sammenfatter vurderingene sine slik:

«Avtalen har bidratt til en vedvarende og balansert styrking av handel og økonomiske forbindelser mellom avtalepartene, med like konkurransevilkår og overholdelse av de samme regler. Fritt varebytte og fri bevegelighet for tjenester, personer og kapital er med enkelte unntak (handel med fiskeprodukter og landbruksvarer) oppnådd og blir praktisert på en tilfredsstillende måte. Et system som sikrer at konkurransen ikke vris og at reglene overholdes på samme måte, er opprettet og fungerer tilfredsstillende. Et nærmere samarbeid på andre områder, slik som forskning og utvikling, miljø, utdanning og sosialpolitikk er etablert og gir gode resultater.

Sammenfatningsvis kan det sies at EØS-avtalen har vist seg robust og funksjonsdyktig, og den har vist sin styrke ved å sikre norsk industri likeverdig adgang til EUs indre marked og ved å skape grunnlag for et bredt samarbeid til gjensidig nytte mellom EU-landene og EFTA-landene som deltar i EØS-samarbeidet.

En svakhet ved avtalen er at den gir Norge begrenset innflytelse på utviklingen av det som blir felles regelverk.

I den videre forvaltning av EØS-avtalen står man overfor enkelte viktige problemstillinger som har bakgrunn i utviklingen i EU. Men de utfordringer Norge møter i sitt forhold til EU, finnes i stor grad på områder som EØS-avtalen ikke dekker, og heller ikke var ment å dekke». (s. 10)

De to første avsnittene i sammenfatningen kan få en til å tro at regjeringen i denne stortingsmeldingen har tatt for seg åtte års erfaringer med EØS-avtalen og veid fordeler og ulemper på de ulike områdene. Det har regjeringen ikke gjort. Årsaken er enkel. Vi har å gjøre med en regjering som har et dypt uavklart forhold til EØS-avtalen.

Alle de tre regjeringspartiene gikk inn for EØS-avtalen i 1992. Høyre ser på avtalen som et skritt på veien til fullt medlemskap i EU, mens Kristelig Folkeparti og Venstre ser det motsatt: Det er EØS-avtalen som gjør det mulig å holde Norge utenfor EU. Kristelig Folkeparti og Venstre ser seg derfor tjent med å tone ned svakhetene ved avtalen. Det kan Høyre leve med at regjeringen gjør, selv om partiet i andre sammenhenger framhever fordelene ved fullt medlemskap.

Problemet for regjeringen er at EØS-avtalen endrer Norge både politisk og økonomisk – og disse endringene splitter regjeringen strategisk.

Økonomisk tvinger EØS-avtalen fram en grunnleggende liberalisering av norsk økonomi. Slik gjennomfører EØS-avtalen Høyres program. Det setter Kristelig Folkeparti og Venstre i en vanskelig stilling.

De to partiene vil derfor ha minst mulig oppmerksomhet om de sosiale og menneskelige virkningene av denne liberaliseringen. Ingen av regjeringspartiene er derfor opptatt av å beskrive de konkrete virkningene av EØS-avtalen for det norske samfunnet.

Politisk gjør EØS-avtalen Norge til en lydstat som må godta alt EU vedtar av regelverk for det indre markedet. Det bruker Høyre som sitt viktigste argument for medlemskap i EU, mens Kristelig Folkeparti og Venstre av taktiske grunner må tone ned også denne sida av EØS.

Sluttresultatet er blitt en stortingsmelding uten profil. Den unngår alt som kunne fremme en reell diskusjon om EØS-avtalen. Tilsynelatende gir den en nøktern og lite ideologisk redegjørelse for erfaringene med EØS-avtalen etter 1994. Men det er tilsynelatende. Den er taus, og ikke nøktern, hver gang den nærmer seg problematiske sider ved EØS-avtalen. Og den er sterkt ideologisk fordi den aldri peker ut noen alternativ til EØS-avtalen slik den ser ut i dag.

2. EØS-avtalen

EØS er en avtale mellom EU på den ene siden og Norge, Island og Liechtenstein på den andre. EØS omfatter EUs regelverk for det indre markedet, også reglene for konkurransepolitikken og for næringsstøtte og regionalstøtte. EØS bygger derfor på de samme markedsfrihetene som EU: den frie flyten av varer, tjenester, kapital og arbeidskraft.

EØS-avtalen legger EUs regler (direktiver, forordninger og andre vedtak) til grunn på alle områder som omfattes av avtalen. Disse EØS-reglene går foran enhver norsk lov som måtte være i strid med dem.

Forskjellen på EU og EØS er først og fremst at EØS ikke har noen felles politikk på områder som går utover det indre markedet. EØS har for eksempel ingen felles handelspolitikk utad, ingen felles skatte- og avgiftspolitik, landbrukspolitik eller fiskeripolitikk. EØS inngår heller ikke i utviklingen mot ØMU, EUs økonomi- og pengeunion eller mot en felles utenriks- og sikkerhetspolitikk.

3. Til gjensidig nytte?

Regjeringen hevder i sammenfatningen at EØS-avtalen «*har vist sin styrke ved å sikre norsk industri likeverdig adgang til EUs indre marked*». (s. 10) Det er isolert sett riktig, men plasserer ikke avtalen verken historisk eller i forhold til de WTO-forpliktelsene som både Norge og EU er bundet av.

Forholdet til frihandelsavtalen av 1974.

Norge hadde fra 1974 en frihandelsavtale med EU. Den ble inngått etter at folkeavstemningen i 1972 satte bom for norsk medlemskap i EU. Avta-

len innebar at norsk industri fra slutten av 1970-tallet hadde tollfrihet på all eksport til EU. Næringsmiddelindustrien var eneste unntaket. Det var toll på bearbeida landbruksvarer (etter norsk ønske) og på bearbeida fiskeprodukter (etter EUs ønske). Men på alle andre industriprodukter og på alle råvarer var det full tollfrihet og ingen kvotebegrensninger på handelen med EU.

For industrien vår er EØS-avtalen bedre enn handelsavtalen på to punkter:

- ▶ Vår eksport av bearbeidede fiskeprodukter møter lavere tollsatser.
- ▶ EU kan ikke ta i bruk anti-dumpingvåpenet mot norsk industri.

Ulempene er langt flere, og enkelte av dem er av langt større betydning for samfunnsutviklingen i Norge. Forskjellen på EØS-avtalen og den gamle frihandelsavtalen er ikke markedsadgangen for vareeksporten vår, men det omfattende regelverket som Norge forpliktet av på et utall saksfelt. (Se her to hefter i Nei til EUs skriftserie: «Sju år med EØS. En sammenfatning av Norges erfaringer med EØS-avtalen», hefte 4-00 og «Full gass fra EØS. Omstridte EØS-saker etter 1.1.2000», hefte 4-01)

Avtalene mellom Sveits og EU fra 2001 er derfor et godt alternativ for Norge. De avtalene er svært forskjellige fra den EØS-avtalen Norge har med EU. Avtalene mellom Sveits og EU er rent folkerettslige. Sveits er derfor ikke bundet av den enorme mengden med rettsregler og rettsavgjørelser som EØS-avtalen påtvinger Norge. Avtalene innfører heller ikke noen domstol eller noe overvåkingsorgan som kan pålegge Sveits forpliktelser slik EFTA-domstolen og overvåkingsorganet ESA stadig gjør i Norge.

Avtalene mellom Sveits og EU er derfor det realistiske alternativet til EØS-avtalen. De ville ha gitt Norge samme markedsadgang for all vareeksport og for de fleste tjenesteytende næringer som EØS-avtalen gir.

Forholdet til WTO

Norge og samtlige EU-land er medlemmer av WTO. Dette betyr at både Norge og EU er bundet av WTOs regelverk. Hensikten med WTO er å sikre en stadig friere handel mellom medlemsstatene. Regelverket forbyr derfor medlemsstatene å øke tollsatser eller å begrense importen på ensidig basis. Siden Norge og EU har hatt tollfrihet seg i mellom på de aller fleste industrivarer, kan ingen av partene gå vekk fra denne tollfriheten – uten etter gjensidig avtale.

WTO-reglene hindrer derfor at EU ensidig kan innføre toll eller andre handelshindringer hvis EØS-avtalen skulle falle bort. I en slik situasjon kan det bare bli toll på handel mellom Norge og EU hvis en er enig om det på begge sider. Markedsadgangen til EU er derfor ikke i fare dersom EØS-avtalen skulle sies opp eller falle bort.

Den enøyde likeverdigheten

I sammenfatningen til regjeringen framheves det at norsk industri gjennom EØS-avtalen er sikret «likeverdig adgang til EUs indre marked». Det er sant, men like sant er det at EUs industri er sikret «likeverdig adgang» til det norske markedet.

Denne «likeverdige adgangen» begge veier har ført til at norsk næringsliv har tapt markedsandeler hjemme, og at få norske næringer utenom olje- og gassnæringen har vunnet markedsandeler på EUs indre marked. Det dreier seg altså om en likeverdighet med slagside.

Slik var det også under handelsavtalen. Handelsavtalen sikret EU-industrien samme markedsadgang til det norske markedet som norsk industri fikk til EU-markedet. Resultatet var at norsk industri måtte tåle store tap i markedsandeler og sysselsetting på vårt eget hjemmemarked. Eksportindustrien greide seg bra, derimot ikke hjemmeindustrien.

Dette gjorde Karl Glad, den gang adm. direktør i NHO, et stort nummer av i mars 1991:

«Dersom norsk arbeidsliv hadde opprettholdt sine markedsandeler i det norske markedet i løpet av 1980-årene, hadde norsk verdiskaping vært 30 milliarder høyere enn i dag, og importen hadde vært tilsvarende lavere. Uten tap av markedsandeler på hjemmebane, hadde fastlands-Norges bruttonasjonalprodukt vært fem prosent høyere. Omregnet til arbeidsplasser ville dette tilsvart mer enn 100.000 arbeidsplasser». (Arbeiderbladet 2.3.1991)

Dette var før EU-debatten kom i gang for alvor – og dermed før Karl Glad begynte å argumentere stikk motsatt. Men i 1991 var det før NHO-direktør Karl Glad ikke «manglende markedsadgang» til EU som var grunnen til problemene i norsk industri. Problemet var at norske bedrifter ble utkonkurrert på hjemmemarkedet, blant annet takket være den markedsadgangen som EU-bedrifter hadde til det norske markedet.

Denne problemstillingen med markedsadgang begge veier er ikke tatt opp i regjeringens EØS-melding. Meldingen har ingen informasjon om hvilke markedsandeler norsk næringsliv kan ha vunnet eller tapt på EU-markedet eller på det norske markedet etter 1994.

Bare én svakhet ved EØS-avtalen?

I sammenfatningen trekker regjeringen fram bare én svakhet ved EØS-avtalen: «*En svakhet ved avtalen er at den gir Norge begrenset innflytelse på utviklingen av det som blir felles regelverk*».

Det fins en annen svakhet som er langt mer iøynefallende. EØS-avtalen betyr at vi mister den økonomiske handlefriheten over et bredt register av aktuelle virkemidler:

- ▶ Med frihandelsavtalen ville vi sluppet olje- og gassdirektivene.
- ▶ Med frihandelsavtalen ville vi sluppet å følge EØS-reglene for oppdrag ute i Nordsjøen og for leveranser til Nordsjøen.
- ▶ Med frihandelsavtalen ville vi sluppet EØS-reglene for offentlige inn-

kjøp og byggeoppdrag.

Det vil si: Med frihandelsavtalen kunne vi (kommuner, fylkeskommuner og statlige etater) på fritt grunnlag vurdert *når* anbud var fordelaktig – og hva slags anbud (EØS-anbud, nordisk anbud, norsk anbud) som var ønskelig i det enkelte tilfelle.

► Med frihandelsavtalen kunne vi suverent videreført ordningen med gradert arbeidsgiveravgift. Vi kunne like suverent gradert *mer* enn i dag – hvis det var det vi ville.

► Med frihandelsavtalen kunne vi opprettholdt alle konsesjonslovene våre, også hjemfallsretten for kraftverk.

► Med frihandelsavtalen ville ikke norske banker og forsikringsselskap tapt markedsandeler på det norske markedet.

► Med frihandelsavtalen kunne vi på fritt grunnlag utformet regler for kjønnskvoltering og likestilling som ingen EU-regler kunne sette til side.

(For en diskusjon av hva alt dette kunne bety, se de tidligere nevnte heftene i Nei til EUs skriftserie, hefte 4-00 «Sju år med EØS» og hefte 4-01 «Full gass fra EØS».)

4. Betydningen for norsk økonomi

Stortingsmeldingen konstaterer at *«det er vanskelig å foreta konkrete beregninger av EØS-avtalens betydning for den økonomiske utviklingen i Norge siden 1994. Dette skyldes i første rekke at utviklingen i norsk økonomi også har blitt påvirket av en rekke andre forhold. Det er umulig å isolere virkningen av EØS-avtalen fra de øvrige forholdene».* (s. 35)

Dette er helt andre toner enn dem en vanligvis hører. Til vanlig får vi høre at EØS er av helt avgjørende betydning for utviklingen i norsk økonomi.

Det som gjør det vanskelig for de EØS-tilhengerne som også er tilhengere av norsk medlemskap i EU, er de mange linjeskiftene som de har vært fristet til å gjennomføre siden 1992:

► I 1992 skulle EØS-avtalen godkjennes av Stortinget. Da var budskapet fra EØS-tilhengerne at norsk økonomi var helt avhengig av EØS-avtalen.

► Foran folkeavstemningen høsten 1994 var EØS-avtalen helt verdiløs og ville smuldre bort ved et norsk nei. Det var bare medlemskapet som kunne sikre markedsadgangen til EUs indre marked.

► Etter folkeavstemningen har vi på nytt blitt fortalt at norsk økonomi er helt avhengig av EØS-avtalen.

► I det siste har budskapet vært todelt. EØS betyr at vi må finne oss i alt som EU vedtar uten at vi får være med å bestemme – samtidig som vi får høre at EØS-avtalen blir mindre og mindre verdt. (Se for eksempel Stoltenberg-regjeringens Europa-melding fra våren 2001, St.meld.nr. 12

(2000-2001.)

I dette perspektivet er EØS-meldingen prisverdig nøktern. Forklaringen kan være så enkel som at den kommer fra en regjering der alle partiene gikk inn for EØS-avtalen, men der to av dem ikke ønsker noe medlemskap i EU. Dermed får meldingen en helt annen karakter enn tilsvarende dokumenter fra de siste Arbeiderparti-regjeringene.

Stortingsmeldingen fastslår at norsk økonomi har hatt noen gode år etter 1993: *«Norsk økonomi har samlet sett utviklet seg svært godt siden omslaget sommeren 1993. Fra EØS-avtalen trådte i kraft i 1994 til 2001 økte sysselsettingen med nesten 240 000 personer. Arbeidsledigheten, målt som andel av arbeidsstyrken, avtok fra 5,4 prosent i 1994 til 3,2 prosent i 1998 og 1999, men økte så til 3,6 prosent som gjennomsnitt for 2001. BNP for Fastlands-Norge økte i gjennomsnitt med 2,6 prosent årlig fra 1994 til 2001. Eksporten av tradisjonelle varer har hatt en gjennomsnittlig årlig volumvekst på 4,8 prosent, sterkere i begynnelsen av perioden og svakere mot slutten. Den relativt moderate eksportveksten i perioden 1998-2001 må blant annet ses i sammenheng med høy ressursutnyttelse i norsk industri».* (s. 35)

Handelen med EU har vokst kraftig siden 1994. Men handelen med land utenfor EØS-området har vokst enda sterkere. For tradisjonelle varer (utenom olje og gass) økte eksporten til EU og andre EØS-land med 6,4 prosent i året, mens eksporten til land utenfor EØS økte med så mye som 10,5 prosent i året. En slik prosentforskjell over sju år betyr at mens eksporten av tradisjonelle varer til EU og andre EØS-land økte med 54 prosent, ble eksporten til land utenfor EØS mer enn fordobla.

Stortingsmeldingen forklarer denne forskjellen slik: *«Den sterke eksportveksten til land utenfor EØS-området må først og fremst ses i sammenheng med at den økonomiske veksten i Nord-Amerika, Øst-Europa og Sørøst-Asia har vært betydelig sterkere enn i Vest-Europa siden 1994».* (s. 35)

Dette betyr at det etter 1994 har skjedd en relativ vridning av norsk handel i retning av land utenfor EØS-området. Men fortsatt er EU den helt dominerende handelspartneren for norsk næringsliv:

«I 1994 utgjorde eksporten av tradisjonelle varer til EØS-landene om lag 75 prosent av den samlede eksporten av tradisjonelle varer. I 2001 hadde andelen falt til om lag 70 prosent. Også når det gjelder importen av tradisjonelle varer har andelen som kommer fra EØS-land blitt redusert fra 1994 og fram til i dag. I fjor utgjorde importen av tradisjonelle varer fra EØS-landene om lag 68 prosent av den samlede importen av tradisjonelle varer, mot om lag 70 prosent i 1994». (s. 36)

Denne – riktig nok beskjedne – vridningen vekk fra EU viser at Norge har en ganske robust handelspolitisk situasjon. Bakgrunnen er naturligvis at varehandelen med EU var liberalisert før EØS-avtalen ble inngått. Handelsavtalen fra 1974 ga eksportindustrien i all hovedsak samme markedsadgang til EU-markedet som EØS-avtalen. Det var derfor ingen grunn til at EØS-avtalen skulle dreie utenrikshandelen vår

ytterligere i retning av EU.

Samtidig inngikk Norge i løpet av 1990-tallet en serie frihandelsavtaler både med land i Sentral- og Øst-Europa og med land utenfor Europa (Tyrkia, Israel). Disse avtalene kan ha stimulert handelen med land utenfor EØS-området. Endelig har handelen med industrivarer også blitt liberalisert innen rammen av WTO. De tollreduksjonene som har funnet sted på grunn av WTO, har i alt vesentlig hatt betydning for handelen med land utenfor Europa.

Handelen med tjenester

Handelsavtalen fra 1974 omfattet ikke handelen med tjenester. Det gjør derimot EØS-avtalen. Men statistikken over denne handelen er angivelig så mangelfull at Stortingsmeldingen ikke sier noe over utviklingen. Det er grunn til å tro at både når det gjelder bank, forsikring, tele, post og veitransport har norske selskap tapt markedsandeler både på det norske markedet og på EU-markedet etter 1994.

Handelen med landbruksvarer

Det samme har skjedd med landbruket. EØS-avtalen omfatter ikke EUs landbrukspolitik, og Norge er dermed ikke del av EUs indre marked for landbruksvarer. EØS-avtalen omfatter likevel en egen protokoll (Protokoll 3) som har til formål å øke handelen med landbruksvarer mellom Norge og EU. Det skal skje gjennom forhandlinger om gjensidige utvidelser av handelen til nye vareslag og om gjensidige tollnedsettelse.

Protokoll 3 bygger på en forutsetning om at handelen skal økte på balansert vis, at den skal øke noenlunde like mye begge veier. Det har ikke skjedd: «*Handelsstatistikken viser betydelig økning av importen av bearbejdede landbruksvarer til Norge de seneste årene, mens eksporten har vært svakt fallende*». (s. 53) Stortingsmeldingen trekker ingen konklusjoner av misforholdet.

Liberalisering av offentlige tjenester?

Stortingsmeldingen viser til at EU-statene fører felles diskusjoner om «*grensedragningen og takten i liberaliseringen av offentlige tjenester*» (s.80) og beklager at Norge ikke har «*noe naturlig forum for deltakelse og meningsutveksling med EU-landene om disse spørsmålene*». Siden de fleste EU-land er kommet lengre i liberalisering av offentlige tjenester, hva skulle hensikten være med et slik «forum»? Å dempe takten i andre land, eller øke den i Norge?

Direkte investeringer

EØS-avtalen innebærer at kapital kan flyttes nokså fritt mellom Norge og EU. Det er blitt enklere for utenlandske selskap å investere i Norge – og for norske selskap å investere i EU-land. Fra 1994-1998 økte uten-

landsinvesteringene i Norge med 15 prosent i året. Tre firedeler av investeringene kom fra land i EØS-området, det vil si i praksis fra EU.

For de norske utenlandsinvesteringene er mønstret omtrent det samme. Tre firedeler av de norske utenlandsinvesteringene går til EU-land. (s. 36)

5. Tre prosent toll på fisk

EØS-avtalen gir bedre vilkår enn handelsavtalen ved eksport av fisk til EU. Noen fiskeslag har tollfri adgang til EU-markedet (torsk, hyse, sei, kveite og blåkveite). For andre fiskeslag er tollen den samme som under handelsavtalen (laks, makrell, sild, reker, kamskjell og sjøkreps). For de fleste andre produkter ble tollen redusert til om lag 30 prosent av opprinnelig toll.

Den samlede tollbelastningen er likevel ikke stor, mellom 2 og 3 prosent av en total fiskeeksport til EU som i 2001 var på nær 17 milliarder kroner.

Tollsatsene er bygd opp slik at tollen blir større jo mer fisken er bearbeidet. Dette er brukt som forklaring på at norsk fisk i stigende grad bearbeides innad i EU. Stortingsmeldingen avviser et så enkelt resonnement: *«Manglende bearbeiding i Norge har følgelig forskjellige årsaker, og henger blant annet også sammen med eierforholdene i oppdrettsnæringen, lønns- og kostnadsforhold i aktuelle tilvirkningsland og nærhet til markedene».* (s.10)

Men for enkelte fiskeslag kan tollstrukturen likevel ha betydning: *«EUs tollsatter for sensitive fiskeslag er i enkelte tilfeller så høye at de utgjør et betydelig problem for tilvirkning av fisken i Norge. Forsåvidt gjelder hvitfisk, som for eksempel torsk, hyse og sei, er imidlertid ikke dette noen avgjørende faktor».* (s. 55)

Stortingsmeldingen angir ikke hvilke fiskeslag som er de «sensitive», heller ikke noe om hvor stort problemet er.

6. En annen EØS-avtale enn den Stortinget godkjente i 1992?

Da Stortinget godkjente EØS-avtalen i oktober 1992 ble det lagt til grunn at *«EØS-reglene ikke var til hinder for å opprettholde ikke-diskriminerende restriksjoner på kapitalbevegelser, som for eksempel konsesjonsordninger som ikke gjør forskjell på nordmenn og utlendinger. Bakgrunnen for denne oppfatningen var blant annet korrespondanse mellom EFTA-landene og Kommisjonen, hvor Kommisjonen uttalte at ikke-diskriminerende ordninger etter deres syn ikke kunne anses å stride mot reglene om fri bevegelighet av kapital».* (s. 39-40)

Som det slås fast i stortingsmeldingen, har det ikke skjedd formelle endringer i EØS-reglene om frie kapitalbevegelser siden EØS-avtalen trådte i kraft. Til tross for det har ESA i en rekke saker lagt til grunn at en serie norske lovregler om eierforhold og konsesjonsordninger er i strid med EØS-avtalen også om de ikke diskriminerer mellom nordmenn og utlendinger. Det gjelder ervervsloven, reglene om erverv av vannfallsrettigheter og reglene om eierskap i finansinstitusjoner.

Fra norsk side har en ment at ESA tar feil. Likevel har regjeringen bøydd unna i alle disse sakene. Eller som det sies i Stortingsmeldingen: *«Fra norsk side har en bestridt at de norske reglene strider mot EØS-avtalen. Det har ennå ikke kommet til sak for EFTA-domstolen i de aktuelle sakene. Dette skyldes dels at en fra norsk side ikke har funnet det hensiktsmessig å beholde de aktuelle rettsreglene. En har også fra norsk side søkt å gå i dialog med ESA om mulige justeringer av de norske reglene, framfor å bringe saken inn for EFTA-domstolen».* (s. 39)

Meldingen gir ingen begrunnelse for hvorfor en *«ikke har funnet det hensiktsmessig å beholde de aktuelle rettsreglene».*

7. Gassmarkedsdirektivet

Gassmarkedsdirektivet trådte i kraft i EU i august 1998 og ble innlemmet i EØS-avtalen i oktober 2001. Stortingsmeldingen viser til at direktivet *«har vært kontroversielt blant EUs medlemsland»*, men sier ingen ting om at det mildt sagt har vært kontroversielt også i Norge, så kontroversielt at de fire siste regjeringene har gjort store anstrengelser dels for å endre innholdet i direktivet, dels for å forhandle fram tolkninger av direktivet som Norge kunne være bedre tjent med, og dels for å få en lengst mulig overgangsperiode før direktivet skulle tre i kraft i Norge.

Stortingsmeldingen sier ikke ett ord om hva som har vært problematisk med direktivet sett fra norsk side – og nøyer seg med å referere hovedinnholdet i direktivet. (s. 55-56)

Direktivet har som mål å øke konkurransen på gassmarkedet. Det skal skje på to måter:

Gasskjøperne skal stå fritt til å velge hvilken gassprodusent de vil kjøpe fra. I første omgang gjelder det de store gasskjøperne.

Rørsystemet for frakt av gass skal stå til rådighet for dem som selger og kjøper gass på det nye gassmarkedet.

Hensikten med direktivet er å styrke gasskjøperne slik at prisen på gass kan presses nedover. Norge vil derfor miste framtidige gassinntekter som følge av direktivet. I følge Dagens Næringsliv (31.1.01) var Olje- og energidepartementet forberedt på et årlig tap på så mye som 9 milliarder kroner. Men prisvirkningen er vanskelig å anslå, og regjeringen har senere vottet seg vel for å antyde noe som helst om faren for tap. Slik var det i stortingsproposisjonen som anbefalte Stortinget å godkjenne

direktivet, St.prp.nr. 42 (2001-2002), og slik er det i stortingsmeldingen om EØS-samarbeidet etter 1994.

At tapet kan feie til side alle de marginale fordelene norsk næringsliv kan ha hatt av EØS-avtalen på andre områder, gjør dette til en talende taushet.

8. Bedre forutsigbarhet for næringslivet?

Stortingsmeldingen legger vekt på at EØS-avtalen utvikler seg slik at det blir «*bedre forutsigbarhet*» for næringslivet. Norge blir et mer «*regelstyrt samfunn*», og det vil være til nytte for små og mellomstore bedrifter (s. 34).

Det er nok mulig at regelutviklingen gjennom EØS og regelavklaringene gjennom virksomheten til ESA og EFTA-domstolen gjør det enklere for bedriftene å vite hva som er lov og hva som ikke er lov. Men sikkert er det ikke, så omfattende regelutviklingen er, så komplisert regelverket blir, så uvant juridisk språk reglene uttrykkes og fortolkes i, så avhengig en blir av høyt kvalifiserte EØS-advokater for å hevde sine interesser og rettigheter innen EØS-retten, og så ofte nye og overraskende juridiske virkninger av EØS-avtalen slår ned som lyn fra klar himmel. Det er slett ikke sikkert at det er de små og mellomstore bedriftene som har lettest for å orientere seg i denne EØS-jungelen av regler og rettsavgjørelser.

Stortingsmeldingen erkjenner da også at «*EØS-reglene representerer en utfordring for målsettingen om et enhetlig og oversiktlig norsk regelverk*» (s.33) og at EU-jusen kan skape problemer: «*Det har også stilt den norske forvaltningen overfor en del problemer at EØS-reglene gjerne er mer detaljerte og innfløkte enn det som har vært vanlig i norsk og nordisk rettslig tradisjon*». (s.13)

Og videre: «*For å oppfylle EØS-avtalens krav kan det derfor være nødvendig å utforme regler som – i hvert fall sett med norske øyne – virker uoversiktlige og unødig omfattende. Gjennomføringskravene kan på den annen side også føre til at vage og flertydige bestemmelser i rettsakter ikke kan presiseres og klargjøres ved den nasjonale gjennomføringen*». (s. 33)

Best for ressurssterke

EØS-avtalen forutsetter at selskaper og enkeltpersoner «*skal kunne påberope seg sine rettigheter og gis adgang til rettslig forsvar av disse rettighetene i alle stater i området. Personene og foretakene bidrar til gjennomføringen av det indre marked blant annet ved å påberope seg regelverket overfor de kompetente nasjonale og internasjonale organene i samarbeidet*».

Reglene stiller juridisk sett alle likt, både små og store bedrifter, både ressurssterke personer som kan kjøpe seg rådgivere og advokater og personer uten penger og nettverk. Men blir utfallet forutsigbart av den

grunn? Kanskje på en helt annen måte enn stortingsmeldingen synes å forutsette.

I tillegg kommer den langt mer grunnleggende uforutsigbarheten som ligger i at EØS-regelverket systematisk forsterker – og skal forsterke – konkurransen på alle markeder. Markedets dom over bedrifter etter hvert som konkurransen skjerpes, er i hvert fall ikke enklere å forutse enn EØS-jusens dommer. Omstillinger, nedbemanning, utskilling av virksomhetsområder, kursfall på børsen, oppkjøp og nedleggelse er nådeløse virkninger av en stadig skarpere konkurranse. Dette generelle bildet kan forutses. Men hvilke bedrifter som taper (og forsvinner) – og hvilke som vinner (inntil videre), det er ikke like lett å forutse.

9. Positiv for distriktene?

Det er også oppsiktsvekkende at stortingsmeldingen så ukritisk kan hevde at *«attersom mye av eksportindustrien ligger i distriktene, har EØS-avtalen bidratt til å sikre næringsgrunnlaget og bosettingen i distriktene»*. (s. 11)

Siden eksporten fra Fastlands-Norge har økt raskest til land utenfor EØS-området, er det vanskelig å se at det er grunnlag for en så bombastisk konklusjon.

Stortingsmeldingen erkjenner da også at *«for enkeltsektorer og enkeltbedrifter, ikke minst i distriktene hvor alternative sysselsettingsmuligheter er dårligst, kan EØS-avtalen ha medført omstillingsproblemer. Det er også klart at en har vært gjennom en tilpasningsperiode som ikke alltid har vært like enkel å forholde seg til verken for offentlige myndigheter eller bedrifter – hvor det er EØS-regelverket som setter rammene for hva som er tillatt statsstøtte»*. (s. 37)

I klartekst:

Den økende konkurransen har økt omstillingstakten. Det kan ha skapt særlige problem i distrikt der det ikke er lett å finne eller skape alternative arbeidsplasser.

Det er strammere rammer for hva som kan gis i nærings- og regionalstøtte enn før. Det rammer naturligvis bedrifter i distriktene mer enn bedrifter i sentrale strøk.

10. Handlefrihet i distriktspolitikken?

EØS-avtalen griper på mange punkter sterkt inn i den regionalpolitiske handlefriheten vår. (Se her heftene *«Sju år med EØS»* og *«EØS og den lokale handlefriheten»* i Nei til EUs skriftserie, hefte 4/2000 og hefte 2/1999.)

Det er derfor oppsiktsvekkende når stortingsmeldingen fastslår at *«det har imidlertid vært fullt mulig å videreføre hovedelementene i norsk*

distriktspolitikk under EØS-avtalen». (s. 11)

Det erkjennes likevel «*at norske myndigheter har liten eller ingen innflytelse på selve regelverksutviklingen*». (s. 37) Da EU vedtok nye rammer for regionalstøtten i 2000, måtte Norge finne seg i to ting, at støtteområdet for regionalstøtte ble mindre og at støttesatsene ble redusert. Som Stortingsmeldingen så upresist sier det: «*Dette er eksempler på at EUs regelverk har indirekte (!) virkning på norsk regionalstøtte*». (s. 37) Det sitter åpenbart langt inne å innrømme offentlig at EU har direkte virkning på utformingen av den norske regionalpolitikken.

Det innrømmes også at «*den omfattende harmoniseringen av regelverk som har fulgt med EØS-avtalen kan ha medført noen omstillingsproblemer for en del bedrifter og næringer*». (s. 11)

11. Den graderte arbeidsgiveravgiften

«*Den norske ordningen med differensiert arbeidsgiveravgift har vært et særskilt problem. EFTA-domstolen vurderte at arbeidsgiveravgiften var i strid med reglene om statsstøtte. Likevel ble det mulig å opprettholde ordningen med hovedtrekkene uendret som en indirekte transportstøtteordning for foretak i områder med spredt befolkning ...*» (s. 37)

Som støtte for norske forhandlingsposisjoner i de dragkampene som vil komme etter 2003, kan siste setning i sitatet ha god mening. Som analyse av hva EØS-avtalen innebærer av uvisshet for alt næringsliv i distriktene, er den mer enn tvilsom.

I mai 1999 fastslo EFTA-domstolen at gradert arbeidsgiveravgift er å oppfatte som statsstøtte, og at den norske ordningen er i strid med EØS-avtalen. Avgiftsfritaket betyr – slik EFTA-domstolen ser det – en overføring til norske distrikt på over 5 milliarder kroner. Den prinsipielle konklusjonen var at graderingen må tas vekk for all næringsvirksomhet som er i konkurranse med virksomhet i andre EØS-land.

Norge kunne derfor inntil videre beholde gradert arbeidsgiveravgift for den delen av næringslivet som ikke konkurrerer med selskap i andre EØS-land. I tillegg kom EFTA-domstolen til at en del bedrifter har så store transportkostnader innen Norge at det overstiger den fordel de har gjennom lav arbeidsgiveravgift. De kan derfor også fortsatt betale lav sats. Det siste gjelder riktig nok ikke bedrifter som «*etter sin karakter ikke kan ligge andre steder*» (gruver, vannkraftverk).

Dette betydde at et par hundre distriktsbedrifter innen bestemte bransjer måtte betale full arbeidsgiveravgift på 14,1 prosent i stedet for redusert sats. Den samlede merbelastningen for disse bedriftene er anslått til rundt 200 millioner kroner. Dette kompromisset gjelder fram til 31.12.2003. Da skal hele ordningen med gradert arbeidsgiveravgift til ny vurdering.

Den graderte arbeidsgiveravgiften er det tyngste virkemidlet i den

norske regionalpolitikken, og den lever nå på EUs nåde. Den midlertidige løsningen EFTA-domstolen kom fram til, gir ingen garantier for framtida. Vi risikerer ny granskning av ordningen hver gang EU endrer reglene sine for nærings- og regionalstøtte, for eksempel i forbindelse med en utvidelse av EU med nye medlemsland.

12. Offentlige innkjøp

EØS-avtalen betyr at alle større offentlige innkjøp må legges ut på åpent anbud over hele EØS-området. Det gjelder både kjøp av varer og kjøp av tjenester. Så sant anbudskravene er oppfylt, skal billigste tilbud velges. Det er ikke lenger mulig for kommuner og fylkeskommuner å styre innkjøpene mot lokale leverandører for å sikre lokalt næringsliv og lokal sysselsetting. Tilsvarende krav om åpne anbud i alle EØS-land gjelder også for større offentlige anlegg og byggeoppdrag.

Stortingsmeldingen framhever følgende: *«Informasjonen til de berørte har ikke alltid vært fullgod, og prosessen har vært krevende. Den har imidlertid også gitt positive resultater, blant annet i form av innsparinger».* (s. 11)

EØS-kravet om anbud begrunnes med at det vil spare det offentlige for store beløp. Det er ikke opplagt at det blir resultatet.

Blir det billigere?

Påbudet om EØS-anbud er både dyrt og tungvint for mange kommuner og offentlige instanser. Det koster arbeidstid og andre ressurser å sette seg inn i anbudsprosedurene, utforme anbudsdokumentene slik at de kan lyses ut internasjonalt og gjennomføre vurderingen av de tilbudene som kommer inn på en slik måte at ingen klager. Dessuten: I distrikt med sviktende næringsliv kan det være atskillig mer penger å tape for kommuner og fylkeskommuner dersom lokale leverandører og lokale byggefirma må bukke under i konkurransen.

Selv der hvor en kan påvise at penger er spart, er det vanskeligere å vise at innsparingen skyldes økt konkurranse fra utlandet. Få utenlandske selskap legger for eksempel inn tilbud på norske byggeprosjekt, og få kontrakter er gått ut av landet. Derimot har konkurransen innenlands økt kraftig etter at slike offentlige anbud ble påbudt. Men det kunne vi fått til også uten EØS-avtalen.

Det er ikke slik at det ville vært forbudt for Norge å legge større innkjøp og byggeoppdrag ut på anbud i Vest-Europa dersom vi ikke var medlem av EØS. Tvertimot. Kommuner, fylkeskommuner og statlige etater kunne på fritt grunnlag vurdert når anbud var fordelaktig – og hva slags anbud (internasjonalt anbud, nordisk anbud, norsk anbud, lokalt anbud) som var ønskelig i det enkelte tilfelle. Hvis en derfor vil bruke internasjonale anbud for å presse prisene mest mulig, trenger vi ikke EØS-avtalen for å gjennomføre slike anbud.

Hvorfor bruker ikke private firma systemet med EØS-anbud?

Det bør også være et tankekors at hvis systemet med EØS-anbud virkelig var så fordelaktig som det hevdes, skulle en tro at også private firma ville legge store innkjøp og byggeoppdrag ut på noe som svarer til EØS-anbud. Det er det ingen tegn til. En ser seg naturlig nok omkring i markedet for å finne fram til billige løsninger, men noe så stivt og tungt som åpne anbud i 18 land, er det åpenbart ingen grunn til å velge.

(Til avsnittene 9-12 fins det mer informasjon i heftet «EØS og den lokale handlefriheten». Hefte 2-99 i Nei til EUs skriftserie.)

13. Et høyt beskyttelsesnivå?

Stortingsmeldingen fastslår uten nærmere drøfting: «*En grunnleggende forutsetning for gjennomføringen av det indre marked er at en ved nye harmoniseringstiltak skal legge et høyt beskyttelsesnivå til grunn*».

Det er ingen tvil om «*dette prinsippet er nedfelt i Roma-traktaten*» og gjentas i enhver EU-publikasjon om EUs miljøpolitikk. Men er det sant at et høyt beskyttelsesnivå blir lagt til grunn?

EUs miljøstandarder kommer positivt ut i sammenlikning med de fleste andre områder av verden, men i så fall sammenliknes det i stor grad med land som det miljøpolitisk knapt «*er naturlig å sammenlikne seg med*». Det avgjørende for om beskyttelsesnivået kan vurderes som høyt eller lavt, er naturligvis om beskyttelsen er god nok i forhold til de miljøpolitiske utfordringene.

Da fastslår EUs eget miljøagentur at bildet er broket. På noen områder er innsatsen tilstrekkelig, på mange er det usikkert om den er tilstrekkelig, og på enda mange flere er det åpenbart at den ikke er tilstrekkelig.

I den store miljøstatusen fra høsten 1999, «*Europas miljø ved århundreskiftet*», var konklusjonen krass: Bare på ett av femten hovedområder er utviklingen klart positiv. Det gjelder utslippene av ozon til atmosfæren. Analysen var like klar når det gjelder årsakene: Bak miljøproblemene ligger «*først og fremst den voldsomme vekst i samfunnsøkonomien*», veksten i vei- og lufttransporten, økt urbanisering og «*foringelsen av miljøet i landdistriktene*».

EUs miljøagentur regner med en vekst fram til 2010 på 45 prosent. Denne veksten «*vil sannsynligvis oppveie de miljøforbedringer som er oppnådd og gjøre det vanskeligere å oppnå en bæredyktig utvikling*» – het det i miljøstatusen fra høsten 1999.

Rapportene fra miljøagenturet for 2000 og 2001 tegner det samme bildet. «*Miljøsignaler 2001*» fastslår at en omlegging av både produksjon og forbruk må til for å møte de tøffeste miljøutfordringene. Trass i mer miljøvennlig teknologi, fører den økonomiske veksten til at presset på miljøet øker. Endringer i forbruksmønstrer trekker også i samme ret-

ning. Det vanlige forbruket øker i takt med inntektene, og det er få tegn til en omlegging av forbruket i miljøvennlig retning. Miljøagenturet peker ut transportsektoren som det vanskeligste problemet. Forurensningene fra biler, skip og fly bidrar både til klimaendring, til miljøbelastningen i storbyene, til både grensekryssende og lokal luftforurensning og til tap av biomangfold.

EUs egen «*handlingsplan for miljø*» – den femte i rekka – skulle angripe de fleste miljøutfordringene i tur og orden. I EU-kommisjonens egen sluttvurdering av handlingsplanen heter det at «*framskrittene for en bærekraftig utvikling helt klart har vært begrensede og det femte miljøprogrammet har ikke nådd sine mål*».

I lys av dette er det vanskelig å hevde at EUs beskyttelsesnivå er høyt nok til å møte de viktigste miljøutfordringene – eller høyt nok til at det svarer til det ambisjonsnivået som uttrykkes gjennom EUs egne målformuleringer i traktater og handlingsplaner.

Stortingsmeldingen er ikke innom en vurdering av den faktiske miljøutviklingen med så mye som en bisetning. Den nøyer seg med å fastslå at prinsippet om et høyt beskyttelsesnivå er «*ytterligere styrket gjennom en ny bestemmelse i Amsterdam-traktaten*» og at «*målsettingene om bærekraftig utvikling, sosial utvikling og et høyt sysselsettingsnivå er innarbeidet sammen med målsettingen om økonomisk vekst. Slike hensyn har etter hvert fått en selvstendig og stadig mer sentral plass i forslag til nye eller justerte regler*».

Men er de reglene virkelig uttrykk for et høyt beskyttelsesnivå? Det sier Stortingsmeldingen ingen ting om.

(Mer informasjon fins i heftet «*EU og miljø. Er EU svaret på miljøutfordringene?*», hefte 2-01 i Nei til EUs skriftserie.)

14. Er miljøstandardene hevet ?

Stortingsmeldingen hevder at «*norske standarder gjennomgående er blitt hevet som følge av EØS-avtalen*». (s. 11)

Denne setningen er sann, men likevel sterkt misvisende. Årsaken er den enkle at i alle miljø saker der EU «totalharmoniserer» regelverket sitt, der forbyr EØS-avtalen Norge å heve norske standarder på eget initiativ.

Regelverket «totalharmoniseres» hver gang EU vedtar en standard for et produkt som kan selges på et marked. Argumentet for at det må være slik, er at dette produktet ellers ikke ville være sikret fri flyt på EU- og EØS-markedet. Miljøstandarder for produkter kan altså ikke heves på annen måte enn «som følge av EØS-avtalen».

Stortingsmeldingen underslår dermed at miljø- og helsekrav til produkter ikke kan forbedres på annen måte enn ved å få dem påbudt fra Brussel. EØS-avtalen forbyr faktisk Norge å forbedre denne delen av

regelverket på egen hånd.

Det er i prinsippet umulig å vite om standardhevingen på miljøområdet ville gått raskere, langsommere eller like raskt/langsamt om Norge hadde stått utenfor EØS. Mye tyder på at den «tilpasningen til EUs indre marked» som det ble gitt grønt lys for av stortingsflertallet i juni 1988 ved behandlingen av St.meld.nr.61 (1986-87), innebar et kraftig takt-skifte i den norske miljøpolitikken.

Ved midten av 1980-tallet tok Norge fortsatt mål av seg til å være et miljøpolitisk foregangsland. Etter stortingsvedtaket i 1988 ble de fleste ambisjonene om å gå foran i miljøpolitikken lagt til side. Det kom konkret til uttrykk i et brev fra statsministerens kontor 13. juni 1988. Brevet påla alle departement å legge EUs regelverk for det indre markedet til grunn for all framtidig regelutvikling. Ethvert avvik fra EUs regler måtte det gis en uttrykkelig begrunnelse for.

Miljøpolitisk er årene 1988-1991 kalt en periode med «*frivillig tilpasning*» (Agnethe Dahl i Claes/Tranøy (red): «Utenfor, annerledes og suveren? Norge under EØS-avtalen», 1999, s. 133) Etter 1991 har tilpasningen vært en nødvendig følge – først av at vi forhandlet med EU om EØS-avtalen – og så av at Stortinget i oktober 1992 godkjente EØS-avtalen.

Dette har naturligvis ført til at norsk miljøpolitikk på viktige områder er blitt passiv og avventende. Både myndigheter og organisasjoner lar initiativene komme fra EU. «*Dette har ført til en selvinsensur i forhold til utvikling av nytt nasjonalt regelverk på miljøområdet. Det at norske myndigheter altså har hatt klare incentiver til ikke å være bedre enn EF/EU på miljøområdet, har virket dempende på kreativiteten og initiativet internt i miljøforvaltningen*». (Agnethe Dahl, samme sted, s. 141)

Det er derfor klart misvisende når stortingsmeldingen hevder: «*EUs rettsakter på miljøområdet berører nesten all miljøpolitikk og det er i dag grunnlag for å si at disse har ført til bedre miljø i Norge, både fordi bestemmelser med strengere krav har blitt innlemmet i EØS-avtalen og fordi de stiller strengere krav til beskyttelsesnivå i land rundt oss som påvirker miljøsituasjonen i Norge*». (s. 32)

Norge hadde på mange miljøområder et strengere regelverk enn EU da EØS-avtalen trådte i kraft i januar 1994. Når det gjaldt farlige stoffer hadde Norge for eksempel lagt føre-var-prinsippet til grunn, slik at mistanke om helsefare var nok til å regulere bruken av et stoff (påbud om merking, regler for bruk, forbud mot bruk). I EU måtte helsefare dokumenteres før tilsvarende regler kunne vedtas.

For organiske løsemidler og kreftfarlige stoffer som asbest var forskjellene særlig store. Norge hadde et totalforbud mot bruk av asbest med noen få unntak, mens EU ennå i mange år hadde langt mer liberale regler for asbest. Norge hadde også strengere regler for avgasser fra biler og andre kjøretøyer og for merking av maling.

Vi slapp inn i EØS uten å svekke regelverket vårt på disse områdene fordi vi fikk overgangsordninger som skulle vurderes på nytt etter fire år. I 1999 ble overgangsordningene for organiske løsemidler, asbest og merking av maling forlenget for nye fire år. Etter 1999 har vi derimot overtatt EUs regelverk for avgasser fra biler.

På to områder hadde EU strengere regler enn Norge. Det gjaldt krav til støy fra maskiner og andre produkter og krav til beredskapen ved store industriulykker og andre miljøkatastrofer (det såkalte SEVESO-direktivet).

15. Tryggere mat?

En serie med matskandaler (utbrudd av kugalskap, dioksinskandalen i Belgia) har ført til at EU skjerper både regelverket og overvåkingen av at regelverket følges. Dette er vil kunne bedre mattryggheten også i Norge. Men fortsatt holder EU fast på prinsippet om at ingen medlemsland, og dermed heller ikke EØS-land som Norge og Island, kan innføre strengere regler enn EU fellesregler.

Dette har ført til at Norge har godtatt en serie med direktiv (tre direktiv om tilsetningsstoffer, to direktiv om barnemat) som svekker regelverket vårt og som kan ramme utsatte enkeltpersoner og grupper hardt. Stortingsmeldingen sier ingen ting om hvordan klare advarsler fra faginstansene våre er satt til side av regjeringen og stortingsflertallet.

Stortingsmeldingen erkjenner at infeksjoner fra mat øker, og at økt internasjonal handel med mat øker faren for slike infeksjoner: «*Internasjonalt registreres det en økning i næringsmiddelbårne infeksjoner, også i EU. Problemene skyldes i stor grad industrialisering av matproduksjonen, økt reisevirksomhet og internasjonal handel med næringsmidler. Felles regler mellom landene om hygienekrav, innholdsmerking, tilsetningsstoffer, fremmedstoffer, tilsyn og kontroll er derfor av stor betydning, særlig for land med omfattende økonomisk samkvem*». (s.51)

Felles regler på de områdene som nevnes, er opplagt nyttig. Men de burde ikke stå i veien for at det enkelte land kunne ha strengere regler enn fellesreglene. Når EU ikke tillater slikt, er det av hensyn til vareflyten, ikke til mattryggheten. Vi har fått et regelverk for matproduksjon og næringsmidler «*som er tilpasset kravene til internasjonal handel*».

Dette innrømmes da også i Stortingsmeldingen: «*Det viktigste formålet med EUs næringsmiddellovgivning var lenge å sikre produktenes frie bevegelse i Europa. Lovgiverne var i mindre grad opptatt av ernæringssspørsmål eller hvordan man imøtekom forbrukernes krav til mattrygghet*». (s. 51)

Dermed blir det nokså blåøyd når Stortingsmeldingen hevder: «*Etter endringene i EØS-avtalens vedlegg I ('veterinæravtalen') fra 1999, omfatter EØS-avtalen det EU-regelverk som langs hele matkjeden har som formål å sikre forbrukerne trygg mat*». (s. 51)

Veterinæravtalen

Kugalskap ble i juni 2000 et akutt tema også i Norge. Det var mistanke om at en okse i Østfold var smitta av BSE. Det viste seg heldigvis at det var falsk alarm. Men eksemplet viser likevel hvor vergeløse vi i løpet av 1990-tallet er blitt overfor slike trusler mot matvaresikkerheten vår.

►Vi kan ikke lenger hindre import av matvarer og levende dyr av helsemessige grunner.

►Vi kan ikke lenger føre en effektiv veterinærkontroll ved grensene våre med import av matvarer og levende dyr.

Begge deler hindres av den veterinæravtalen med EU som Stortinget godkjente i desember 1998. Norge måtte fjerne den veterinære grensekontrollen med import av levende dyr og av kjøtt, fisk og meieriprodukter. I stedet overtok Norge EUs ordninger for veterinærkontroll. Samtidig ble Norge del av EUs yttergrense mot andre land når det gjelder slik import.

Dette skjedde i en situasjon hvor effektiv veterinærkontroll blir stadig vanskeligere og derfor også viktigere: Økende internasjonal handel, og særlig frihandelen med mat, betyr at farlig biologisk materiale spres raskere og i stadig større omfang over alle grenser.

Dette erkjennes i Stortingsmeldingen: «Regjeringen vil likevel peke på at økt handel med animalske produkter og levende dyr gir en økning i sannsynligheten for at risikofaktorer, som for eksempel smittestoffer, vil spres». (S.52)

– Forsvarlig hvis importen ikke øker

Da Stortinget vedtok veterinæravtalen med EU i desember 1998, var Anne Alvik som direktør for Statens helsetilsyn og Gunnar Jordfald som direktør for Statens næringsmiddeltilsyn (SNT) regjeringens viktigste faglige alibier. Under den offentlige høringen i Stortinget sa begge at veterinæravtalen med EU kunne forsvares hvis importen av dyr og dyreprodukter holdt seg lav.

Anne Alvik mente at veterinæravtalen var forsvarlig med et forbehold som «gjelder det volumet som denne veterinæravtalen dreier seg om, og som ikke forutses forandret». Mens Gunnar Jordfald sa det slik: «Men vi tar også det samme forbeholdet at dette er basert på det importvolumet som vi har nå, som jo er veldig lite, og vi uttaler oss for så vidt ikke om hva som eventuelt vil skje i fremtiden, hvis det øker betydelig».

Men er det én ting som er sikkert, så er det at importen av mat- og fôrvarer vil øke. Det skyldes både EØS-avtalen og WTO. EØS-avtalen forutsetter regelmessige forhandlinger mellom Norge og EU om at den gjensidige handelen med mat gradvis skal øke. I WTO er forutsetningen at tollsatsene på matvarer skal senkes skritt for skritt.

Slik har det da også gått: «Handelsstatistikken viser betydelig økning av importen av bearbejdede landbruksvarer til Norge de seneste årene, mens

eksporten har vært svakt fallende». (s. 53)

Stortingsmeldingen våger seg ikke inn på noen som helst vurdering av hvilke erfaringer vi har gjort etter av veterinæravtalen ble innført i 1999. Det eneste som fastslås er at *«dette regelverket er av stor betydning både for landbruksnæringen og fiskerisektoren»* (s. 51), og at den *«samlet sett ivaretar norske interesser på en god måte».* (s. 12)

Det vi vet, er at Norge har tredoblet bevilgningene til de etatene som skal føre tilsyn med mat og dyrehelse i løpet av det siste tiåret. En stor del av disse ressursene har gått til kontroll- og overvåkingsprogram som for det meste er uten betydning for helsetilstanden hos norske forbrukere og norske husdyr. Det er ikke satt inn mer penger til helseforebyggende tiltak i forbindelse med maten vi spiser. Det brukes mindre penger på husdyrsjukdommer som faktisk fins i Norge. Og det har vært vanskelig å finansiere det oppsøkende dyrevernarbeidet. (Se her artikkelen til Eystein Skjerve i Nei til EUs «Årbok 2001»)

16. Strengere enn EU om genmat

Stortingsmeldingen viser til at Norge har et strengere regelverk enn EU når det gjelder genmodifiserte organismer. EØS-avtalen gir oss *«rett til å forby eller begrense utsetting av genmodifiserte produkter selv om de er godkjent i EU...»* Norge har, i følge stortingsmeldingen, *«forbudt 8 av de 16 som er tillatt i EU og tillatt 4, mens de øvrige 4 ennå ikke er avgjort».* (s. 31)

Stortingsmeldingen hevder at hvis vi forbyr genmodifiserte organismer som EU har godkjent, må vi *«være forberedt på at EU kan treffe motiltak».* Dette er å gi EU mer enn lillefingeren. For det første har EU til nå ikke gått til mottiltak når Norge har forbudt genmodifiserte produkter som EU godkjenner. I tillegg er det ytterst tvilsomt om EØS-avtalen gir EU rett til mottiltak.

Det er i vedlegg XX til EØS-avtalen at Norge får et varig unntak fra EU-direktivet om utsetting av genprodukter. Der heter det: *«Når en avtalepart har berettiget grunn til å anta at et produkt som er behørig meldt og gitt skriftlig samtykke i henhold til dette direktiv, utgjør en fare for menneskers helse eller miljøet, kan den begrense eller forby bruk og/eller salg av produktet på sitt territorium».* Det eneste som kreves, er at grunnene for beslutningen blir angitt, og at det skal *«finne sted konsultasjoner om tiltakenes hensiktsmessighet».*

Dette betyr at norske myndigheter trygt kan følge paragraf 10 i Gen-teknologiloven av 1993 der det om genmodifiserte produkter godkjent av EU, heter: *«Myndighetene etter loven her kan likevel forby eller begrense omsetningen dersom den etter deres syn medfører risiko for helse eller miljø, eller omsetningen for øvrig er i strid med denne lovens formål».*

17. Patent på liv?

EU-direktivet om «patent på liv» trådte i kraft i EU 30. juli 1998, men har vært så omstridt at bare fem av femten EU-land har tatt det inn i nasjonal lovgivning (Storbritannia, Danmark, Finland, Irland og Hellas). Det betyr at to-årsfristen for å gjennomføre direktivet for lengst er sprengt av alle andre EU-land.

Stortingsmeldingen fastslår at «direktivet går i hovedsak ut på at det i prinsippet skal være samme adgang til patent på oppfinnelser knyttet til biologisk materiale som på annet materiale». (s. 56)

Det har vært en lang og sterkt polarisert debatt om dette både i Norge og i andre land. Meldingen sier ingen ting om debatten i Norge, men nøyer seg med å vise til at direktivet har vært på «bred høring i Norge»: «Bedriftene og deres organisasjoner samt de fleste forskningsinstitusjonene mente Norge bør akseptere direktivet. Landbruks-, bistands- og miljøorganisasjonene var mot». (s.56)

Dette er en misvisende sammenfatning av høringsuttalelsene. De som kan tjene penger på direktivet, er for at det skal inn i EØS-avtalen. Alle andre advarer: Direktivet fremmer «et destruktivt natursyn» (Norsk Folkehjelp), rammer u-land (NORAD), «truer det biologiske mangfoldet» (miljøorganisasjonene), rammer norske pasienter (Legeforeningen).

Mot direktivet går tunge instanser som Bioteknologinemnda, Direktoratet for naturforvaltning, Statens Forurensningstilsyn, Statens Helsetilsyn, Rikshospitalet, Haukeland sykehus, NORAD, Forum for utvikling og miljø og Naturvernforbundet. Både Kirkerådet og Humanetisk Forbund er mot direktivet. Det samme er Norske patentingeniørers forening, men ikke Norsk forening for Industriens Patentingeniører.

For direktivet er NHO, Norsk Hydro, Kværner, Nycomed og en del instanser innen forskning, blant andre Norges forskningsråd og universitetene i Bergen og Trondheim. Ullevål sykehus har også anbefalt direktivet.

(Mer informasjon fins i heftet «EU-direktivet om 'patent på liv'», hefte 4-99 i Nei til EUs skriftserie. Heftet er utsolgt, mens kan lastes ned fra www.neitileu.no)

18. Tynt om arbeidslivet

Stortingsmeldingen skriver lite om utviklingen i arbeidslivet og kommer ikke inn på de store utfordringene som europeisk arbeidsliv står overfor. Dermed fins det heller ingen vurdering av om regelutviklingen for EUs indre marked, og dermed for EØS, gir gode svar på disse utfordringene. Det eneste som trekkes fram, er de formelle samarbeidsordningene som følger av EØS-avtalen.

Den sosiale dialogen

«Den sosiale dialog er en fellesbenevnelse på samarbeidet mellom arbeidslivets parter på EU-nivå, som omfatter både regelmessige konsultasjoner og forhandlinger mellom partene». (s.56-57)

NHO og LO deltar i denne «sosiale dialogen» på linje med tilsvarende organisasjoner fra EU-land. Det gjør de som medlemmer av de respektive europeiske paraply-organisasjonene for arbeidslivet, UNICE på arbeidsgiversida og ETUC (Euro-LO) på arbeidstakersida – og ikke som følge av EØS-avtalen.

Stortingsmeldingen hevder: «Det har i de senere årene funnet sted en sterk utvikling i EUs arbeidslivspolitik. Den sosiale dialog har vært et viktig virkemiddel og fremstår i dag som et sentralt redskap og pådriver på dette området». (s. 57)

Det kan i høyeste grad diskuteres om det har «funnet sted en sterk utvikling i EUs arbeidslivspolitik» de siste årene. Det fremmes færre forslag til nye forordninger og direktiv, og det er mindre framdrift i forhandlingene mellom UNICE og ETUC om nye rammeavtaler.

(Mer informasjon fins i heftet «Arbeidslivet i EU», hefte 1-00 i Nei til EUs skriftserie.)

Konkurransetsatte samfunn

Ideen bak EUs indre marked, og dermed bak EØS, er at konkurransen på et så stort markedet skal gjøre all produksjon mer effektiv ved å tvinge næringslivet til omstilling.

Denne politikken skaper langt flere sosiale problem enn den løser. Økt konkurranse betyr raskere omstilling, høyere ytelseskrav, mer utrygge ansettelsesforhold, flere nedleggelse, mer pendling, mer uføretrygding, mer førtidspensjonering og flere arbeidsløse. Økt konkurranse betyr flere mennesker i utrygge jobber. Økt konkurranse kan derfor ramme også dem som isolert sett er «vinnerne» i kampen om jobbene: klimaet i arbeidslivet blir tøffere for alle.

Det indre markedet gjør derfor alle EU-land til langt mer konkurranseutsatte samfunn. Gjennom EØS skjer det samme med Norge. Det betyr at stadig flere av oss bare kan være i jobb hvis jobben vi er i, tåler denne skarpe konkurransen. Og hvis vi sjøl tåler konkurransen.

Samtidig kan ingen land hoppe ut av konkurransen: Det landet som taper i kampen om konkurranseevnen, taper ekstra mange arbeidsplasser i konkurranseutsatte næringer. På kort sikt fins det bare én effektiv motstrategi: det er å sørge for at det fins arbeidsplasser som ikke er utsatt for så nådeløs konkurranse.

Det er i de skjermede næringene vi kan sikre «arbeid for alle». Det er bare der vi kan sørge for at vi deler arbeid og inntekt på en slik måte at det blir jobber nok også til de arbeidsløse. Skjermede næringer er støtputa vi trenger for å organisere et arbeidsliv som har plass

til alle, også til dem som ikke kan leve opp til ytelseskrava i en nådeløs markeds konkurranse. Men da må støtputa være stor nok. EØS drar oss i Norge i feil retning. Stadig færre arbeidsplasser kan skjermes mot konkurranse.

19. Sosial dumping?

Under EØS-debatten i 1991-92 satte LO som ufravikelig krav at norske lønns- og avtalevilkår måtte gjelde når utenlandske firma ble gitt byggeoppdrag og andre oppdrag i Norge. Garantien som ble gitt LO, kom i form av en lov om «*allmenngjøring av tariffavtaler*».

Eller som det heter i Stortingsmeldingen. «*Bekymringen den gang rettet seg i første rekke mot faren for at utenlandske arbeidstakere skulle utføre arbeid på lønns- og arbeidsvilkår som var vesentlig dårligere enn vertslandet. Det ble derfor vedtatt en Lov om allmenngjøring av tariffavtaler med videre som en sikkerhetsventil for å motvirke slik 'sosial dumping' i Norge. Det har ikke vært behov for å bruke denne lovhjemmelen*».

Den siste setningen kan bety at det ikke har vært plagsomt mange eksempler på denne formen for sosial dumping i Norge etter at EØS-avtalen trådte i kraft. Men den kan naturligvis også bety at det er lovhjemmelen det ikke har vært bruk for.

Begge deler er feil. Saken er at loven er bygd opp slik at den ikke kan brukes. Det var åpenbart alt den gang loven ble diskutert og vedtatt. Erfaringene har vist at den faktisk er ubrukelig.

For at loven om allmenngjøring av tariffavtaler skal tas i bruk, må lokale tillitsvalgte først finne ut – og deretter påvise – at de utenlandske arbeiderne jobber under tariffbestemt minstelønn. Det er i praksis umulig. Verken arbeidsgivere eller arbeidstakere står offentlig fram med slike opplysninger.

Deretter må det aktuelle forbundet overbevises om at saken er viktig nok til at LO sentralt må ta affære. Hvis LO-ledelsen er enig, kan den – og ingen andre – kreve saken fram for den såkalte Tariffnemnda som så kan avgjøre at en bestemt tariffavtale skal gjelder for alle slike oppdrag. Men da er det som regel for seint. Jobben er gjort, de utenlandske arbeiderne er reist, og firmaet ikke til å nå.

Det er derfor ingen tilfeldighet at lov om «*allmenngjøring av tariffavtaler*» aldri har vært brukt. Den er ubrukelig i de aller fleste situasjoner hvor det kunne ha vært bruk for den.

20. Er ESA strengere enn EU-kommisjonen?

Stortingsmeldingen hevder at det ikke synes å være *«belegg for å hevde at ESA er strengere i sin anvendelse av EØS-regelverket enn Kommisjonen er overfor EU-landene»*. (s. 14) Det eneste det vises til, er at *«antallet uløste saker i EFTA-pilaren er langt lavere enn gjennomsnittet i EU-pilaren»*.

I november 2001 var situasjonen slik: *«Hvert medlemsland i EU har i gjennomsnitt nesten 100 saker mot seg. Gjennomsnittet for EØS/EFTA-landene er 22»*. (s. 77)

Dette kan være en svært misvisende sammenlikning. EU-pilaren omfatter langt flere saksfelt enn EFTA-pilaren i EØS. Den siste omfatter bare saker som har med det indre markedet å gjøre. Antall uløste saker kan derfor bli lavere for EØS-land som Norge og Island også om ESA skulle opptre strengere enn EU-kommisjonen.

Diagrammet som følger teksten (Figur 4.3) viser dessuten at det er de små land som har færrest uløste saker – av svært naturlige grunner. Island og Liechtenstein ligger lavest av samtlige land og trekker EFTA-sidas gjennomsnitt godt under det norske tallet på noe over 30. Frankrike, Italia, Tyskland og Spania ligger høyest blant EU-statene med mellom 130 og 240 uløste saker og trekker gjennomsnittet der kraftig opp.

Det framgår videre at Sverige ligger på nøyaktig samme nivå som Norge, at Danmark ligger ubetydelig høyere og Finland noe lavere. Danmark, Sverige og Finland kan – som andre EU-land – ha uløste saker som ikke har med det indre markedet å gjøre (for eksempel innen landbrukspolitikk, fiskeripolitikk, utenrikshandel). Hvis en overhodet skal trekke konklusjoner fra den statistikken stortingsmeldingen legger fram, tyder materialet at det er den motsatte konklusjonen som må trekkes: at ESA behandler Norge strengere enn EU-kommisjonen behandler Sverige, Danmark og Finland.

At Frankrike og Italia begge drar på et par hundre uløste saker, behøver ikke bety at Kommisjonen er spesielt streng mot disse to statene. Det kan jo bety at reglene oftere brytes der enn i andre EU-land.

21. Bør Norge knyttes til Lisboa-strategien?

Lisboa-strategien er et opplegg for å få til en tettere samordning av den økonomiske politikken i EU-statene. Foreløpig skjer det ved å fastsette felles mål og framgangsmåter som ikke er juridisk bindende. Det vises i stortingsmeldingen til at Norge, sammen med Island og Liechtenstein, har bedt om *«å bli nærmere knyttet til strategien»* (s. 94). Hva dette konkret skulle bety, sies det ingen ting om.

Det er sant som det sies i stortingsmeldingen. *«Norge har under*

EØS-avtalen handlefrihet til å tilpasse norsk politikk til den linje EU velger i Lisboa-strategien, eller å velge andre politiske løsninger som bedre passer våre nasjonale forutsetninger og målsettinger».

Det kan selvfølgelig tenkes at Lisboa-strategien «*kan gi opphav til regelutvikling som vil forplikte Norge dersom dette senere vedtas også som EØS-regelverk*». Foreløpig har det ikke skjedd.

22. Nøkternt om ØMU

Punktet om ØMU preges av at regjeringen ikke har noe felles syn. Ett parti vil ha Norge inn i både EU og ØMU, to partier vil ikke det.

► Utenfor ØMU kan «*vi ikke fullt ut (...) ta del i de effektivitetsgevinstene en valutaunion gir*», samtidig som «*små valutaer i utkanten av et større valutaområde kan være sårbare i tider med turbulens i internasjonale finansmarkeder*».

► «*På den annen side har vi utenfor valutaunionen bedre mulighet til å føre en pengepolitikk som er tilpasset den økonomiske situasjonen i Norge. For medlemmene av EUs valutaunion er denne muligheten ikke lenger til stede i og med at pengepolitikken er overlatt til Den europeiske sentralbank. Renten vil fastsettes ut fra hva som passer ØMU-området som helhet, ikke ut fra det enkelte lands spesifikke behov. Problemet med et felles rentenivå blir aktualisert dersom medlemsland befinner seg i ulik konjunktursituasjon, for eksempel på grunn av ulike forhold på arbeidsmarkedet eller fluktuasjoner i oljeprisen*».

► Dessuten: «*Norge avviker mer enn andre vesteuropeiske land fra eurolandenes konjunkturutvikling, blant annet fordi Norge er storeksportør av olje og gass, mens eurolandene er importører*». (s. 95)

(For en grundig diskusjon, se heftet 1-99 i Nei til EUs skriftserie, «Euro – en fare for EU, men ingen trussel mot Norge – hvis vi holder oss unna».)

23. EØS-prosessen i Norge

EØS-avtalen endres stadig ved at nye lover EU har vedtatt, enten som direktiv eller forordning, også blir gjort gjeldende for EØS. Formelt skjer denne overføringen av lover fra EU til EØS i den såkalte *EØS-komiteen* der Norge, Island og Liechtenstein møter EU til månedlige møter. I denne EØS-komiteen skal vedtak fattes med enstemmighet, samtidig som de tre EFTA-statene skal «*tale med én stemme*». I praksis betyr dette at hver av de tre EFTA-statene har vetorett mot enhver ny EU-lov siden EFTA bare kan fatte vedtak hvis alle er enige. EØS-komiteen møtes vanligvis hver måned – unntatt august.

Hvis et direktiv krever endring av norsk lov, kommer den konkrete lovendringen til Stortinget etter møtet i EØS-komiteen. Da har regje-

ringen allerede tatt sitt standpunkt på vegne av Norge i møtet med EU i EØS-komiteen. EØS-tilhengerne på Stortinget oppfatter denne lovbehandling i Stortinget som ren sandpåstrøing og opptrer deretter. Men i praksis er det klart at Stortinget kan stemme ned en slik lovendring – og dermed benytte seg av vetoretten i EØS-avtalen. Det har aldri skjedd.

Noen dager før møtet i EØS-komiteen behandler Stortingets *EØS-utvalg* de sakene som skal opp i EØS-komiteen og gir regjeringen råd om hvordan den skal stille seg. På møtet kan utvalget anbefale at Regjeringen sier nei takk til en ny EU-lov. Det har flertallet i utvalget aldri gjort. Stortingets EØS-utvalg består av medlemmene i den utvidede utenrikskomiteen supplert med de seks norske medlemmene i parlamentarikerkomiteen til EØS.

Møtene i EØS-utvalget skjer for lukkede dører. Møtereferatene blir friggitt først ett år etter møtet. Saklista kommer en ukes tid før møtet. Sakspapirene gir på noen få linjer departementets vurdering av om direktivet eller forordningen krever endring i norsk lov eller forskrift, og om departementet vurderer eventuelle endringer som uproblematisk. Det ble i mange år aldri vist til vurderinger fra faginstanser, ikke en gang til om direktivet/forordningen var vurdert av faginstanser. De siste par årene er det angitt hvilke faginstanser som har vurdert rettsakten, og alltid med formuleringen at de finner den «*relevant og akseptabel*».

Stortingsmeldingen hevder at sakspapiret angir «*hvilke merknader faginstansene har kommet med i prosessen*». (s. 62) Det er ikke riktig. Det blir aldri referert noen konkrete vurderinger utover at rettsakten er funnet «*relevant og akseptabel*».

Stortingsmeldingen redegjør i detalj for hvordan EØS-saker behandles innad i regjeringen. Det framgår at det utarbeides «*rammenotater*» om aktuelle EU-rettsaker på et tidlig tidspunkt:

«Antatt EØS-relevante forslag til EU-rettsaker og vedtatte EU-rettsaker skal omtales i rammenotater som utarbeides i utredningsfasen. Fagdepartementet beskriver her forslagens innhold, gjeldende norsk lovgivning på området, hvordan det vil påvirke norske interesser og hvorvidt rettsakten anses EØS-relevant. Rammenotatene skal oppdateres kontinuerlig på alle stadier i EØS-prosessen. Disse notatene blir lagret i en egen database for EU/EØS-dokumenter. Rammenotatet er grunnlaget for avklaring av norske posisjoner». (s.61)

Slike rammenotater foreligger med andre ord også om forslag til rettsaker før de er vedtatt i EU, og de «*oppdateres kontinuerlig på alle stadier i EØS-prosessen*». Innholdet i disse rammenotatene er ikke kjent verken for Stortinget eller for norske interesseorganisasjoner. Dette betyr at verken partier eller organisasjoner får kjennskap til hvordan norske faginstanser og regjeringen vurderer forslag til rettsaker på et så tidlig stadium at det kan ha betydning å finne fram til alliansepartnere innad i EU og i de enkelte EU-land.

24. Kan EØS-prosessen forbedres?

Statskonsult har i en serie rapporter kritisert alvorlige svakheter i de interne norske EØS-prosessene. Stortingsmeldingen griper fatt i en del av innvendingene, men er lite konkret når det gjelder å foreslå tiltak. (Punkt 3.1.2.7)

«I Statskonsults rapport 2002:5 påpekes det at arbeidet med å samordne norske synspunkter burde starte på et tidligst mulig tidspunkt, allerede når Kommisjonen begynner å arbeide med utkast til nytt regelverk. Kunnskap om EU og EØS, faglig innsikt og forhandlingskompetanse er av avgjørende betydning for å få utbytte av ekspertmøtene. Kommunikasjonen mellom deltakerne på ekspertmøtene – ofte fagfolk fra direktoratene – og fagdepartementene bør også styrkes. Det etterlyses likeledes et større engasjement i forvaltningens ledersjikt, med henblikk på å løfte tilsynelatende tekniske diskusjoner opp på et politisk nivå». (s. 65)

Stortingsmeldingen nøyer seg med å konkludere: «Regjeringen vil etablere en interdepartemental prosjektgruppe som skal vurdere iverksettelse av tiltak for opprioritering, effektivisering og systematisering av EØS-arbeidet i forvaltningen». (s. 66)

25. Der Stortingsmeldingen har rett

Stortingsmeldingen preges av at den beskriver EU slik traktatene beskriver EU: Har EU traktatfestet en målsetting eller gjort et vedtak om noen hovedlinjer på et EU-toppmøtet, gir målsettingen og vedtaket også en riktig beskrivelse av hvordan EU fungerer i praksis. Meldingen bryter dette opplegget på ett punkt, når den sier som sant er: «Medlemslandene søker ofte å øve innflytelse på sine respektive kommissærer, eller faglige og politiske nettverk i generaldirektoratene for å få gjennomslag for sine synspunkter». (s.65)

Dette er et så dramatisk brudd på EU-traktaten, at ingen EU-regjering vil innrømme at noe slikt foregår. Det heter nemlig i EU-traktatens artikkel 213: «Kommisjonens medlemmer skal under utførelsen av sine plikter verken anmode om eller motta instruks fra noen regjering eller instans. (...) Enhver medlemsstat forplikter seg til å respektere dette prinsipp og til ikke å forsøke å påvirke Kommisjonens medlemmer under utførelsen av deres oppgaver».

Dermed forsvinner poenget fra neste setning i meldingen: «Norske myndigheter har begrenset adgang til å følge eller påvirke den interne saksbehandling i denne fasen og kan naturlig nok ikke benytte seg av samme type lobbyvirksomhet».

Men selvfølgelig har stortingsmeldingen rett i at det «øves innflytelse». Det ferskeste eksemplet er det opprøret som oppsto på forsommeren da det ble avslørt at den spanske regjeringen gjennom ett av sine medlem-

mer i Kommisjonen, visepresident Loyola de Palacio, forsøkte å påvirke presidenten for Kommisjonen, Romano Prodi, til å overprøve forslag som fiskerikommissær Franz Fischler hadde lagt fram.

Studieplan

Studieplanen er lagt opp som en studiering over tre kvelder. Den kan selvfølgelig organiseres på annen måte.

KVELD 1:

Felles lesestoff: Avsnittene 1-12

Til diskusjon:

- ▶ Hva er forskjellen på frihandelsavtalen fra 1974 og EØS-avtalen?
- ▶ På hvilke områder er EØS-avtalen bedre for norsk økonomi enn handelsavtalen?
- ▶ På hvilke områder ville handelsavtalen være bedre for norsk økonomi enn EØS-avtalen?
- ▶ Er EØS-avtalen positiv for norske distrikter?

KVELD 2:

Felles lesestoff: Avsnittene 13-25

Til diskusjon:

- ▶ Hvordan påvirker EØS-avtalen norsk miljøpolitikk?
- ▶ Hvorfor kan ikke EU tillate at enkelte land har strengere helse- og miljøregler for varer som selges?
- ▶ Er det viktig at det blir mer debatt om nye EØS-regler? Hvorfor/hvorfor ikke?
- ▶ Bør Norge prøve å påvirke beslutningene internt i EU? Hvorfor/hvorfor ikke?

KVELD 3:

Til diskusjon:

- ▶ Hva burde en stortingsmelding om EØS-avtalen redegjøre for?
- ▶ Er EØS-avtalen blitt et «skråplan» inn i EU, eller virker den som et alternativ til medlemskap?
- ▶ Tenk deg at det skal holdes et åpent debattmøte om EØS-avtalen. Skisser et opplegg for dette møtet slik at dette spørsmålet blir best mulig belyst.
- ▶ Lag et utkast til leserinnlegg som kan vekke interesse for et debattmøte om EØS. Diskuter utkastene med deltakerne i studieringen.

Annen litteratur:

- ▶ St.meld.nr. 27 (2001-2002) – Om EØS-samarbeidet 1994-2001 – særlig kap. 0 (Oppsummering) og kap. 2 (Virkninger av EØS-avtalen)
- ▶ «Sju år med EØS. En sammenfatning av Norges erfaringer med EØS-avtalen». Hefte 4-00, Nei til EU.

- ▶ «EU og miljø. Er EU svaret på miljøutfordringene?» Hefte 2-01, Nei til EU.
- ▶ «Full gass fra EØS. Omstridte EØS-saker etter 1.1.2000». Hefte 4-01. Nei til EU.
- ▶ «EU-direktivet om «patent på liv». Hefte 4-99, Nei til EU. (Utsolgt, men kan lastes ned fra www.neitileu.no)
- ▶ «EØS og den lokale handlefriheten». Hefte 2-99, Nei til EU.

B-BLAD

Returadresse:
Nei til EU
Arbeidersamfunnets plass 1
0181 Oslo

Regjeringens tja til EØS

Regjeringen har gitt ut en stortingsmelding der det redegjøres for erfaringene med EØS-avtalen. Der kan du få vite hva EØS-avtalen omfatter, hvordan den er bygd opp, hvordan den endres og hvordan norsk forvaltning arbeider med EØS-saker.

Men hvis du vil vite hvilke virkninger EØS-avtalen har på det norske samfunnet, på økonomien vår, på arbeidslivet vårt, på distriktene våre, på miljøet vårt, på maten vår – får du vite lite. Og det meste du får vite, er omtrentlig – og ofte misvisende.

Det prøver dette heftet å rette på. Det tar for seg stortingsmeldingen der hvor den er mest omtrentlig og mest misvisende – og gir deg sjansen til å finne fram til annen informasjon og til andre perspektiv på EØS-avtalen.

Hvorfor ble stortingsmeldingen slik den ble? Ja, den hemmeligheten blir også avslørt.

Dag Seierstad, utredningsleder i Nei til EU

Nei til EU

Arbeidersamfunnets plass 1
0181 Oslo
tlf: 23 35 45 80
fax: 23 35 45 85
e-post: neitileu@neitileu.no
<http://www.neitileu.no/>

Nei til EU